

Anonymizované znění

Překlad

C-61/24 – 1

Věc C-61/24 [Lindenbaumer] i

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

29. ledna 2024

Předkládající soud:

Bundesgerichtshof (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

20. prosince 2023

Odpůrkyně a navrhovatelka v řízení o kasačním opravném prostředku:

DL

Navrhovatel a odpůrce v řízení o kasačním opravném prostředku:

PQ

[omissis]

BUNDESGERICHTSHOF (Spolkový soudní dvůr, Německo)

USNESENÍ

[omissis]

ze dne

20. prosince 2023

v rodinné věci

DL [omissis]

odpůrkyně a navrhovatelky v řízení o kasačním opravném prostředku

[omissis]

proti

PQ [omissis]

navrhovateli a odpůrci v řízení o kasačním opravném prostředku,

[omissis]

XII. občanskoprávní senát Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) [omissis] rozhodl:

I. Řízení se přerušuje.

II. Soudnímu dvoru Evropské unie se za účelem výkladu článku 8 nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (dále jen „nařízení Řím III“) předkládá tato předběžná otázka:

Podle jakých kritérií se určí obvyklé bydliště manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III, zejména

- má vyslání diplomata vliv na domněnku obvyklého bydliště v přijímacím státě nebo jí dokonce brání?
- musí fyzická přítomnost manželů v určitém státě trvat určitou dobu a až poté lze mít za to, že v tomto státě došlo k založení obvyklého bydliště?
- předpokládá založení obvyklého bydliště určitou míru sociální a rodinné integrace v dotčeném státě?

Odůvodnění

- 1 A. Skutkový stav
- 2 Řízení se týká rozvodu manželství uzavřeného mezi navrhovatelem narozeným v roce 1965 (dále jen „manžel“) a odpůrkyní narozenou v roce 1964 (dále jen „manželka“).
- 3 Účastníci jsou němečtí státní příslušníci a manželství uzavřeli v roce 1989. V manželství se narodily dvě již plnoleté děti.
- 4 V roce 2006 si účastníci pronajali byt v Berlíně, ve kterém pak společně žili. V červnu 2017 se s téměř celou domácností odstěhovali do Švédska, kde byl manžel zaměstnán na německém velvyslanectví ve Stockholmu. Z bydliště v tuzemsku se účastníci odhlásili v červnu 2017. Když byl manžel přeložen na

německé velvyslanectví v Moskvě (Rusko), přestěhovali se účastníci v roce 2019 se svou domácností ze Stockholmu do Moskvy do bytu v areálu velvyslanectví. Manžel je zaměstnán jako rada na velvyslanectví a na rozdíl od manželky ovládá ruský jazyk. Manželka jako rodinná příslušnice zaměstnance velvyslanectví byla rovněž přihlášená v bytě v areálu velvyslanectví; v Rusku přihlásila rovněž svoje auto. Oba účastníci mají diplomatický pas.

- 5 Svůj nájemní byt v Berlíně si účastníci ponechali, aby se do něj mohli vrátit po ukončení činnosti manžela v zahraničí. Od září 2019 žila v tomto nájemním bytě plnoletá dcera účastníků. K tomuto datu účastníci uzavřeli rovněž podnájemní smlouvy na části bytu, přičemž tyto smlouvy končily na konci května resp. června 2020.
- 6 V lednu 2020 odjela manželka do Berlína, aby se tam podrobila operaci; lékařské ošetření v Moskvě odmítla. Následně žila v berlínském nájemním bytě účastníků řízení a později si nechala z Moskvy do Berlína zaslat letní oblečení. V srpnu/září 2020 přijel do Berlína i manžel a po dobu svého pobytu rovněž bydlel v tomto nájemním bytě. Účastníci se v Berlíně společně setkávali s přáteli. Vánoce 2020 a přelom roku 2020/2021 strávil manžel společně se synem účastníků řízení u svých rodičů v Koblenci.
- 7 V únoru 2021 se manželka vrátila do Moskvy a bydlela v bytě v areálu velvyslanectví. Podle vyjádření manžela sdělili účastníci svým dětem dne 17. března 2021, že se chtějí rozvést. Manželka během svého pobytu přemístila všechny předměty, které si chtěla vzít do Berlína, do samostatného pokoje moskevského bytu. Dne 23. května 2021 odcestovala do Berlína a od té doby žije v tamním pronajatém bytě účastníků řízení. Manžel i nadále žije v bytě v areálu velvyslanectví.
- 8 Dne 8. července 2021 podal manžel u Amtsgericht (okresní soud) návrh na rozvod. Uvedl, že účastníci řízení žijí od ledna 2020 odděleně, manželka přicestovala v březnu 2021 do Moskvy pouze na krátký pobyt a poté se účastníci s konečnou platností rozešli.
- 9 Manželka s návrhem na rozvod manželství nesouhlasila s odůvodněním, že k odloučení manželů došlo nejdříve v květnu 2021. V Berlíně pobývala v době od 15. ledna 2020 do 26. února 2021 z důvodu lékařské péče. S ohledem na svůj zdravotní stav a omezení v důsledku koronavirové pandemie se do Moskvy nemohla vrátit dříve. Až do svého odjezdu z Moskvy dne 23. května 2021 pečovala o tamní domácnost účastníků. Navíc obstarávala oblečení manželovi, který kvůli mozkové mrtvici pobýval v ruské nemocnici resp. v sanatoriu.
- 10 Amtsgericht (okresní soud) zamítl návrh na rozvod manželství usnesením ze dne 26. ledna 2022 s odůvodněním, že manželé dosud nežijí po dobu jednoho roku odděleně (jak vyžaduje německé právo) a neexistují důvody pro rozhodnutí v případě mimořádné tvrdosti (§ 1565 odst. 2 Bürgerliches Gesetzbuch [Občanský zákoník], dále jen „BGB“). Na základě stížnosti podané manželem rozhodl

Kammergericht (Zemský soud) po předchozím právním odkazu, že se manželství účastníků rozvádí podle ruského práva. V odůvodnění uvedl, že se právo rozhodné pro rozvod manželství řídí článkem 8 nařízení Řím III, protože nebylo zvoleno rozhodné právo podle článku 5 nařízení Řím III. Na projednávanou věc se použije čl. 8 písm. b) nařízení Řím, III a tedy ruské právo; zpětný a další odkaz je podle článku 11 nařízení Řím III vyloučen. Na základě vyjádření účastníků lze mít za to, že obvyklé bydliště manžela je i nadále v Moskvě, zatímco obvyklé bydliště manželky v Moskvě bylo ukončeno až s jejím odjezdem do Německa dne 23. května 2021, tedy méně než rok před zahájením řízení u Amtsgericht (okresní soud) dne 8. července 2021.

11 Proti tomuto rozhodnutí směřuje přípustný kasační opravný prostředek podaný manželkou, která se domáhá toho, aby manželství bylo rozvedeno podle německého práva a současně s rozhodnutím o rozvodu bylo z úřední povinnosti rozhodnuto rovněž o vyrovnání nároků na zajištění.

12 B. K právnímu stavu

13 I. Článek 8 nařízení Řím III zní takto:

„V případě, že nedojde k volbě podle článku 5, řídí se rozvod a rozluka právem státu:

- a) němž mají manželé obvyklé bydliště v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
- b) v němž měli manželé poslední obvyklé bydliště, pokud k ukončení pobytu nedošlo dříve než rok před zahájením řízení u soudu a jeden z manželů v tomto státě pobývá ještě v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
- c) jehož státní příslušnost mají oba manželé v okamžiku zahájení řízení u soudu, nebo popřípadě
- d) u jehož soudu bylo zahájeno řízení.“

14 II. V případě, že by se rozvod manželství řídil ruským právem, pak by podle čl. 23 bodu 1 rodinného zákoníku Ruské federace ze dne 29. prosince 1995 (otištěno v Bergmann/Ferid/Henrich Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht [stav: 10. březen 2021] část Ruská federace, s. 52) o něm bylo rozhodnuto jako o rozvodu na základě dohody manželů bez zjišťování jeho důvodů, protože manželka nenavrhla, aby stížnost podaná manželem byla zamítnuta, a proto nezpochybňuje rozvod jako takový. V případě použitelnosti ruského rozvodového práva by se vyrovnání nároků na zajištění, které ruské právo nezná, provedlo pouze podle čl. 17 odst. 4 druhé věty Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (uvozující zákon k Občanskému zákoníku, dále jen EGBGB), která zní takto:

„V ostatním se vyrovnání nároků na zajištění provede na návrh manželů podle německého práva, jestliže jeden z manželů získal během manželství nárok u tuzemského poskytovatele zajištění, pokud provedení vyrovnání nároků na zajištění není zejména s ohledem na oboustranné ekonomické poměry během celé doby manželství nespravedlivé.“

15 Návrh, aby bylo provedeno vyrovnání nároků na zajištění podle německého práva, nebyl v projednávaném řízení podán, proto bylo nezbytné rozhodnout samostatně o rozvodu podle ruského práva.

16 III. Pokud by se naproti tomu na rozvod použilo německé právo, museli by být účastníci rozvedeni podle § 1565 BGB. Podle něj je manželství rozvráceno, pokud spolu manželé již déle než rok nežijí a obnovení manželského soužití nelze očekávat. V případě použití německého rozvodového práva by muselo být provedeno vyrovnání nároků na zajištění podle německého práva v souladu s čl. 17 odst. 4 první větou EGBGB, která zní:

„Vyrovnání nároků na zajištění se řídí právem rozhodným pro rozvod manželství podle nařízení (EU) č. 1259/2010; provede se pouze tehdy, pokud je podle tohoto nařízení rozhodné německé právo a pokud jej stanoví právo jednoho ze států, jejichž občany jsou manželé v okamžiku podání návrhu na rozvod k soudu.“

17 Při použitelnosti německého rozvodového práva by o vyrovnání nároků na zajištění muselo být rozhodnuto z úřední povinnosti, tedy bez návrhu jednoho z manželů, v rámci rozhodnutí o rozvodu podle § 137 odst. 1 a 2, § 142 odst. 1 první věty 1 Gesetz über Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (zákon o řízení v rodinných věcech a záležitostech nesporného soudnictví, dále jen FamFG).

18 Ustanovení § 137 FamFG zní (ve výňatcích) takto:

„(1) Rozvod a následné věci soud projedná a rozhodne o nich společně (sloučení).

(2) Následné věci jsou

1. vyrovnání nároků na zajištění,

[...]

pokud musí být přijato rozhodnutí pro případ rozvodu a rodinná věc je u soudu zahájena jedním z manželů nejpozději dva týdny před termínem jednání ve věci rozvodu v prvním stupni. Pro vyrovnání nároků na zajištění není v případech § 6 až § 19 a § 28 Versorgungsausgleichsgesetz (zákon o vyrovnání nároků na zajištění) nezbytný návrh.“

19 Ustanovení § 142 odst. 1 první věty FamFG zní:

„V případě rozvodu musí být rozhodnuto o všech sloučených rodinných věcech jedním rozhodnutím.“

20 C. K předběžné otázce položené Soudnímu dvoru Evropské unie

21 [výklad týkající se povinnosti předložit předběžnou otázku] [*omissis*]

I.

22 Kasační opravný prostředek je přípustný podle § 70 odst. 1 FamFG a je přípustný i v jiných ohledech; zejména manželka má právo podat kasační opravný prostředek.

23 [je rozvedeno] [*omissis*]

24 [*omissis*]

II.

25 Opodstatněnost kasačního opravného prostředku závisí na tom, zda měl odvolací soud správně za to, že rozvod manželství účastníků se podle čl. 8 písm. b) nařízení Řím III řídí ruským právem.

26 [je rozvedeno] [*omissis*]

27 [*omissis*]

28 1. Právní východiska odvolacího soudu jsou správná.

29 a) Odvolací soud měl správně za to, že mezinárodní příslušnost německých soudů v případě sporu vyplývá z čl. 3 odst. 1 písm. a) třetí odrážky nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „nařízení Brusel IIa“) ve spojení s čl. 100 odst. 2 nařízení Rady (EU) 2019/1111 ze dne 25. června 2019 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (nařízení Brusel IIb). [je rozvedeno] [*omissis*]

30 b) Stejně tak měl odvolací soud správně za to, že rozhodné právo pro rozvod manželství vyplývá z článku 8 nařízení Řím III, protože si účastníci do konce jednání v prvním stupni (viz čl. 46e odst. 2 první věta EGBGB ve spojení s čl. 5 odst. 2 a 3 nařízení Řím III) nezvolili rozhodné právo podle článku 5 nařízení Řím III. [je rozvedeno] [*omissis*]

31 2. Na základě pořadí vazeb, které je uvedeno v článku 8 nařízení Řím III, je nejprve relevantní, zda účastníci měli v Rusku obvyklé bydliště, což odvolací soud předpokládal. To může být nejednoznačné již z toho důvodu, že manžel byl do Ruska vyslán jako diplomat a bydliště si v areálu německého velvyslanectví

v Moskvě nepřihlásil dobrovolně, nýbrž tak učinit musel na základě ustanovení služebního práva, jak nesporně uvedla manželka. Vystává proto otázka, podle jakých kritérií se určí obvyklé bydliště manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III, zejména zda má vyslání diplomata vliv na domněnku obvyklého bydliště v místě vyslání nebo zda jí dokonce brání. Tato otázka je relevantní pro rozhodnutí již z toho důvodu, že by se rozvod neřídil ruským právem, pokud by účastníci nemohli mít v Rusku obvyklé bydliště.

- 32 a) Skutečnost, že se účastníci odstěhovali do Moskvy z důvodu profesní činnosti manžela jako diplomata, nemá podle názoru odvolacího soudu vliv na posouzení toho, jestli zde účastníci měli obvyklé bydliště ve smyslu článku 8 nařízení Řím III. Tento pobyt byl totiž plánován na dobu neurčitou, jak dokládá tvrzení manželky, že účastníci provedli v roce 2021 kompletní renovaci svého berlínského nájemního bytu, aby zde mohli mít bydliště ve stáří.
- 33 b) Otázku, zda diplomati zásadně mohou v přijímacím státě založit obvyklé bydliště, zodpověděl Cour d'appel de Luxembourg v jednom rozhodnutí záporně (viz rozsudek ze dne 6. června 2007, 31642, The European Legal Forum 2007 11–145; shrnutí v německém jazyce dostupné na www.unalex.eu [rozhodnutí LU-26]), toto rozhodnutí se ovšem týkalo čl. 2 odst. 1 písm. a) nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (nařízení Brusel II).
- 34 Zakládalo se na skutkovém stavu podobném projednávané věci. Manžel byl jmenován lucemburským velvyslancem v Řeku a několik let před podáním návrhu na rozvod se s rodinou přestěhoval do Atén. Cour d'appel de Luxembourg uvedl, že nelze mít za to, že manžel zamýšlel založit v přijímacím státě obvyklé středisko svých zájmů. Doba pobytu v přijímacím státě závisí výlučně na výkonu diplomatických funkcí; přidělení těchto funkcí výlučně podléhá rozhodnutí vlády vysílajícího státu. Jeho pobyt v přijímacím státě je náhodný, protože vláda jej může přeložit na jakoukoliv jinou pozici, je časově omezený, protože obecně trvá několik let, a nejistý, protože vláda mu může kdykoliv přidělit novou pozici nebo funkci. Odehrává-li se v přijímacím státě převážně i rodinný a sociální život manžela, pak se jedná pouze o důsledek jeho pověření funkcí diplomata. Diplomat nemá v úmyslu se integrovat v přijímacím státě. Taková integrace v přijímacím státě by mohla být považována i za neslučitelnou s diplomatickou funkcí, která vyžaduje zachování nezávislosti vůči přijímacímu státu.
- 35 c) Kasační opravný prostředek se opírá o uvedené rozhodnutí a o názor, že ani v rámci článku 8 nařízení Řím III nejsou u příslušníků diplomatické služby již od počátku splněny podmínky pro založení obvyklého bydliště v přijímacím státě. Pracovní postavení manžela jako diplomata na německém velvyslanectví v Moskvě spíše brání zřízení obvyklého bydliště v Rusku. Pobyt účastníků v Moskvě sice nebyl plánován na dobu určitou (ve smyslu stanovení pevné lhůty), svou povahou však byl přechodný a nebyl zamýšlen jako trvalý. Účastníci se nejpozději po ukončení činnosti manžela na německém velvyslanectví v Moskvě

(nebo jiném zahraničním zastoupení) chtěli vrátit do Německa, což vyplývá již z toho, že si ponechali svůj nájemní byt v Berlíně, i když jej částečně dali do podnájmu. Při pobytech v Berlíně mohli být i nadále využívat. Dále se pro pobyt v Moskvě nerozhodli ze svobodné vůle, jeho důvodem bylo, že manžel tam byl jako diplomat přeložen svým zaměstnavatelem, u kterého je ve služebním poměru. Účastníci si navíc v Moskvě nemohli pronajmout byt, který si vybrali svobodně; naopak ze služebních důvodů byli nuceni použít byt v areálu německého velvyslanectví. Znamená to tedy, že stejně jako ostatní němečtí diplomaté žili v prostorově vymezené oblasti, kterou sice nelze právně považovat za extrateritoriální, z pracovního, sociálního a kulturního hlediska ovšem fakticky představuje určitý druh „německé enklávy“. To relativizuje význam fyzické přítomnosti účastníků v Rusku a brání založení sociálních vazeb v tomto státě. Intenzivní kontakty s Německem zachovávali i poté, co přesunuli bydliště do Moskvy. Udržovali vztah se svou plnoletou dcerou, která od září 2019 žije v nájemním bytě účastníků.

- 36 Manžel v řízení o kasačním opravném prostředku tvrdí, že smyslem a účelem vazby na obvyklé bydliště v unijním právu nemůže být, aby diplomati, kteří z důvodu svého zaměstnání požívají podle čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích ze dne 18. dubna 1961 (BGBl. II 1964 s. 957, 977) v přijímajícím státě imunity, v důsledku případného přemístění do nového místa zaměstnání podléhali (rozvodovému) právu nového bydliště.
- 37 d) Tato otázka dosud nebyla judikaturou Soudního dvora vyjasněna. Je pravda, že Soudní dvůr provedl výklad čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel IIa a čl. 3 písm. a) a b) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinnostech (dále jen „nařízení 4/2009“) v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště ve smyslu těchto ustanovení nemůže být rozhodná skutečnost, že dotyční manželé mají postavení smluvních zaměstnanců Unie vyslaných k delegaci Evropské unie v třetím státě a údajně požívají v třetím státě postavení diplomatických zástupců (viz rozsudek Soudního dvora ze dne 1. srpna 2022, C-501/20, FamRZ 2022, 1466, body 58 a násl.). V projednávané věci se ale jedná o nařízení Řím III, na které nelze bez dalšího přenést judikaturu týkající se nařízení Brusel IIa a nařízení 4/2009. Pro určení rozhodného rozvodového práva zejména nejsou stejným způsobem, jako u posouzení existence a výše nároku na výživné, relevantní právní a skutkové podmínky sociálního prostředí státu bydliště. Navíc toto rozhodnutí nebylo přijato ohledně diplomatů, nýbrž ohledně smluvních zaměstnanců Evropské unie, kteří v sídle v Bruselu nepodléhají žádné rotaci a u kterých nebylo možné konstatovat, že se zamýšlí vrátit do země původu. V ostatním se v kasačním opravném prostředku tvrdí, že v projednávané věci není rozhodující, zda může postavení diplomata jako takové (a z toho plynoucí imunita) bránit zřízení obvyklého bydliště v přijímajícím státě, nýbrž spíše nastoluje otázku, zda zvláštní povaha činnosti diplomata zaměstnaného na zahraničním zastupitelském úřadu brání s ohledem na okolnosti spočívající v této funkci domněnce obvyklého bydliště v přijímajícím státě.

- 38 e) Podle názoru senátu není jisté, jaký vliv má na založení obvyklého bydliště v Moskvě skutečnost, že se tam účastníci museli přestěhovat na dobu neurčitou z důvodu profesní činnosti manžela jako diplomata. Je ovšem možné, že v rámci posouzení je nezbytné vzít každopádně rovněž v úvahu, že účastníci se pro stěhování do Moskvy nerozhodli ze svobodné vůle, nýbrž že bylo podmíněno profesním přeložením manžela. Totéž by mohlo platit pro skutečnost, že i (beztak omezená) doba trvání jeho tamější činnosti nezávisí rozhodujícím způsobem na vůli manžela. Účastníci si navíc nemohli své bydliště v Rusku zvolit svobodně a ponechali si svůj byt v Berlíně, aby se tam mohli po ukončení práce manžela v zahraničí vrátit. Je-li nezbytné tyto skutečnosti zohlednit v rámci celkového posouzení, pak by odpověď na otázku, zda účastníci mohli v Rusku založit své obvyklé bydliště, musela být záporná. Vzhledem k neexistenci příslušné judikatury Soudního dvora každopádně není z pohledu senátu jednoznačné, jaký vliv má vyslání diplomata na vymezení pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III.
- 39 3. Kromě toho není jisté, podle jakých kritérií se určí obvyklé bydliště manželů ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III. Zejména je nezbytné vyjasnit skutečnost, zda fyzická přítomnost manželů v určitém státě musí trvat po určitou dobu a až poté lze mít za to, že tam bylo založeno obvyklé bydliště, a zda je určitá míra sociální a rodinné integrace předpokladem pro založení obvyklého bydliště. Tyto otázky jsou relevantní pro rozhodnutí, protože se na rozvod účastníků použije ruské právo pouze tehdy, pokud by v Rusku založila své obvyklé bydliště (rovněž) manželka a neukončila jej dříve než rok před zahájením řízení u okresního soudu dne 8. července 2021. Uvedené otázky by nepozbyly své relevantnosti pro rozhodnutí ani tehdy, pokud bychom – na rozdíl od názoru odvolacího soudu – měli za to, že manželka měla z důvodu své fyzické přítomnosti v Berlíně v době od ledna 2020 do února 2021 obvyklé bydliště (opět) v Německu. I v tomto případě by její návrat do Moskvy v únoru 2021, když ještě viděla šanci na pokračování manželství, mohl ihned vést k (opětovnému) založení jejího obvyklého bydliště v Rusku, pokud bychom neměli za to, že je k tomu nezbytná určitá minimální doba setrvání a sociální a rodinná integrace.
- 40 a) Podle judikatury Soudního dvora je třeba provést autonomní výklad pojmu „obvyklé bydliště“ s ohledem na znění a kontext ustanovení, v nichž je tento pojem uveden, jakož i cíle příslušného nařízení (viz rozsudky Soudního dvora ze dne 6. července 2023, C-462/22, FamRZ 2023, 1479, bod 26; ze dne 25. listopadu 2021, C-289/20, FamRZ 2022, 215 bod 39 a ze dne 28. června 2018, C-512/17, FamRZ 2018, 1426 bod 40, všechny k nařízení Brusel IIa). K výkladu tohoto pojmu v nařízení Řím III se Soudní dvůr naproti tomu dosud nevyjádřil.
- 41 b) V německé literatuře panuje ohledně chápání pojmu „obvyklé bydliště“ v čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III nejednotnost.
- 42 aa) Bod 10 odůvodnění nařízení Řím III ve svém prvním odstavci uvádí, že oblast věcné působnosti a ustanovení tohoto nařízení by měly být slučitelné s nařízením Brusel IIa. Část německé literatury, stejně jako odvolací soud, z toho dovozuje, že

pojem „obvyklé bydliště“ v nařízení Řím III musí být chápán stejně, jako tentýž pojem v nařízení Brusel IIa (viz Althammer/Mayer Art. 5 Rom III-VO bod 12; Althammer/Tolani Art. 8 Rom III-VO bod 6 a násl.; Jauernig/Budzikiewicz BGB 19. vydání. Art. 5–16 VO (EU) 1259/2010 body 9 a 2; NK-BGB/Gruber 3. vydání. Art. 3 Rom III bod 15; Grüneberg/Thorn BGB 83. vydání. Art. 5 Rom III bod 3; Andrae Internationales Familienrecht 4. vydání § 3 bod 26 a § 2 bod 64; Hausmann Internationales und Europäisches Familienrecht 2. vydání bod A 370 a A 424; Winter Internationales Familienrecht bei Fällen mit Auslandsbezug bod 181; Gruber IPRax 2012, 381, 385).

- 43 Odvolací soud s přihlédnutím k judikatuře Soudního dvora týkající se čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel IIa (viz rozsudky Soudního dvora ze dne 1. srpna 2022, C-501/20, FamRZ 2022, 1466, bod 44 a ze dne 25. listopadu 2021, C-289/20, FamRZ 2022, 215, bod 57 a násl.) vyložil pojem „obvyklé bydliště“ v čl. 8 písm. a) resp. b) nařízení Řím III v tom smyslu, že se v zásadě vyznačuje dvěma prvky, a to zaprvé subjektivně vůlí manžela mít na určeném místě obvyklé centrum svých zájmů (*animus manendi*), a zadruhé objektivně dostatečně stabilní přítomností na území tohoto státu. Pro přesun obvyklého bydliště je především třeba vůle dotyčného zřídit si zde trvalé nebo obvyklé centrum svých zájmů s úmyslem přiznat tomuto místu stálou povahu. Minimální doba pobytu však není stanovena, délka pobytu tak může být nanejvýš indicií v rámci hodnocení stálosti pobytu (viz rozsudek Soudního dvora ze dne 22. prosince 2010, C-497/10 PPU, FamRZ 2011, 617, bod 51). Třetí prvek, tedy sociální integrace, naproti tomu ustupuje do pozadí.
- 44 bb) Jiné hlasy v německé literatuře mají naproti tomu za to, že se výklad pojmu „obvyklé bydliště“ k určení mezinárodní příslušnosti podle nařízení Brusel IIa a kolizních ustanovení upravujících rozvod podle nařízení Řím III úplně neshoduje, protože smysl obou vazeb je různý. Pojem „obvyklé bydliště“ podle nařízení Řím III lze v hraničních případech posuzovat spíše odlišně od nařízení Brusel IIa (jurisPK-BGB/Johanson 10. vydání Art. 8 Rom III-VO, bod 5 a Art. 5 Rom III-VO, bod 13; NK-BGB/Lugani 3. vydání Art. 8 Rom III, bod 10 a Art. 5 Rom III, body 47 a násl.; Rauscher/Helms EuZPR/EuIPR 4. vydání Art. 8 Rom III-VO, body 19 a 26; Helms FamRZ 2011, 1765, 1769 a násl.). U nařízení Řím III je zejména zapotřebí intenzivnější vazba ke státu bydliště, než je tomu u nařízení Brusel IIa, jehož záměrem zpravidla je, aby navrhovatel měl možnost volby mezi různými příslušnými soudy (jurisPK-BGB/Johanson 10. vydání Art. 5 Rom III-VO, bod 13). Rozhodnutí o tom, zda se obvyklé bydliště manželského páru ve smyslu čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III nachází již v jiném státě, proto lze i po uplynutí delšího období učinit až po pečlivém zvážení všech okolností konkrétního případu (Rauscher/Helms EuZPR/EuIPR 4. vydání Art. 8 Rom III-VO, bod 19; Helms FamRZ 2011, 1765, 1770; viz rovněž Henrich Internationales Scheidungsrecht 5. vydání, body 86 a násl.).
- 45 cc) Podle bodu 14 odůvodnění nařízení Řím III by v případě neexistence volby rozhodného práva mělo být na rozvod použito to právo, k němuž mají manželé úzkou vazbu, a proto by mělo toto právo platit i tehdy, není-li právem

zúčastněného členského státu. Z bodu 21 odůvodnění navíc vyplývá, že nařízení Řím III by v zájmu zaručení právní jistoty a předvídatelnosti mělo stanovit harmonizované kolizní normy na základě pořadí hraničních určovatelů založených na existenci úzké vazby mezi manžely a dotčným právem. Tyto hraniční určovatele by měly být vybrány tak, aby zajistily, že se rozvod řídí právem, k němuž mají manželé úzkou vazbu.

- 46 Požadavek bodů 14 a 21 odůvodnění, aby rozhodným právem bylo to, k němuž mají manželé úzkou vazbu, by mohl hovořit jiný výklad pojmu „obvyklého bydliště“ v čl. 8 písm. a) a b) nařízení Řím III, než je tomu v nařízení Brusel IIa. Manželé totiž zpravidla nebudou mít ihned po svém přestěhování do jiného státu úzkou vazbu k jeho právnímu řádu, a to ani tehdy, je-li jejich pobyt v tomto státě plánován na dobu neurčitou. Něco jiného může platit, pokud se přitom jedná o jejich zemi původu. Při přestěhování do státu, který byl pro jednoho z manželů dosud cizí, by se ovšem – zejména pokud manželé i nadále udržují intenzivní vazby se zemí svého původu – zásadně mohlo nejprve jednat o pouhé bydliště, ze kterého se až po uplynutí určité doby stane bydliště obvyklé.
- 47 Pro otázku, zda manželé již mají k právu dotčeného státu úzkou vazbu, by mohlo být dále relevantní, zda v tomto státě již došlo k určité sociální a rodinné integraci. Soudní dvůr každopádně při určení obvyklého bydliště v rámci nařízení Brusel IIa vycházel z toho, že obvyklé bydliště musí vykazovat určitou míru sociální a rodinné integrace dotčené osoby (rozsudky Soudního dvora ze dne 9. října 2014, C-376/14 PPU, FamRZ 2015, 107, bod 51; ze dne 22. prosince 2010, C-497/10 PPU, FamRZ 2011, 617, bod 47 a ze dne 2. dubna 2009, C-523/07, FamRZ 2009, 843, body 38 a 44). Toto kritérium by bylo možné rovněž použít k určení pojmu „obvyklé bydliště“ v nařízení Řím III (takto rovněž NK-BGB/Lugani 3. Aufl. Art. 5 Rom III, bod 54; Rauscher/Helms EuZPR/EuIPR 4. vydání Art. 8 Rom III-VO, bod 20), přičemž s ohledem na cíle nařízení Řím III vyjádřené v bodech 14 a 21 odůvodnění by mohla být zapotřebí podstatně vyšší míra sociální a rodinné integrace, než je tomu u nařízení Brusel IIa, aby bylo možné mít za to, že se jedná o obvyklé bydliště podle nařízení Řím III.

III.

- 48 [výklad týkající se povinnosti předložit předběžnou otázku] [*omissis*]
[*omissis*]

Soudy nižšího stupně:

Amtsgericht Tempelhof-Kreuzberg (Okresní soud Tempelhof-Kreuzber), rozhodnutí ze dne 26. ledna 2022, 152 F 8176/21,

Kammergericht Berlin (Zemský soud v Berlíně), rozhodnutí ze dne 27. února 2023, 3 UF 33/22

[*omissis*]